

Stebuklingą valandą, kai saulėlydis jau užgesęs, bet šviesa dar ne, senosiose kapinėse nuo banjanių¹ nusikabina pulkų pulkai skraidančiųjų lapių ir nusidriekia per miestą kaip dūmai. Išskridus šikšnosparniams, namo parsiranda varnos. Sugrįžtusių kranksėjimas iki galo nepripildo tylos, paliktos dingusių žvirblių ir senolių bengalinių grifų, kurie sergėjo mirusiuosius daugiau kaip šimtą milijonų metų. Grifai išnyko, apsinuodiję diklofenaku, karvių aspirinu, duodamu joms kaip relaksantas, malšinti skausmui ir didinti pieno gamybai, nes šie vaistai veikia – veikė – juos kaip paralyžiuojamoji nuodingoji medžiaga. Kiekviena melžiama karvė ar buivolė chemijos atpalaiduotais raumenimis padvėsusi tapdavo užnuodytu masalu grifams. Galvijams virstant vis pieningesnėmis mašinomis, nes miestas suvalgydavo vis daugiau ledų, irisinių trupinėlių, karamelinių vaflių ir šokoladinių traškučių, išgerdavo vis daugiau pienoškų mangų kokteilių, grifai nukorė galvas, lyg būtų pavargę ir nepajėgūs būdrauti. Nuo snapų jiems varvėjo sidabrinės seilių barzdos, ir vienas po kito jie negyvi nupuolė nuo šakų.

Nedaugelis pastebėjo, kad jaukūs senoliai paukščiai ištipo. Juk laukė šitiek pramogų.

¹ Bengalinis fikusas. (Čia ir toliau vertėjos pastabos.)

KUR EINA DVĖSTI SENI PAUKŠČIAI?

Ji gyveno kapinėse kaip medis. Auštant išlydėdavo varnas ir pasveikindavo namo parvykusius šikšnosparnius. Temstant atvirksčiai. Tarp pamainų šnekučiuodavosi su grifų šmėklomis, niūksančiomis aukštose jos šakose. Jautė švelnų jų nagų spaudimą it nupjautos rankos ar kojos skausmą. Sprendė, jog jie nelabai graužiasi, kad atsiprašę dingio iš šios istorijos.

Čia atsikrausčiusi, iš pradžių ji mėnesių mėnesius kentė atsainų žiaurumą, kaip kęstų medis – nekrūpčiodama. Neatsisukdavo pažiūrėti, kuris berniūkštis metė į ją akmenį, neištiesdavo kaklo perskaityti žievėje išpjaustytų užgaulių. Kai žmonės ją pravardžiuodavo kloune be cirko, valdove be rūmų, ji paleisdavo nuoskaudą šakomis kaip vėjelį, ir lapų šlamesio muzika malšindavo skausmą.

Tik kai Zija ud Dynas, aklas imamas, kadaise vadovavęs maldoms Fatehpurio mečetėje, susidraugavo su ja ir pradėjo ją lankyti, kvartalas nusprendė, kad laikas duoti jai ramybę.

Kadaise vyriškis, mokantis angliškai, pasakė jai, kad jos vardas, parašytas atbulai (angliškai), būtų Madžnū. Angliškoje Lailos ir Madžnū istorijos versijoje, pasakė jis, Madžnū vardas buvo

Romeo, o Lailos – Džuljeta. Ją tai prajuokino. „Sakot, kad aš padariau *khičri*¹ iš jų legendos? – paklausė. – Kaip žmonėms elgtis sužinojus, kad Laila iš tikrųjų gali būti Madžnū, o Romi iš tikrųjų buvo Džuli?“ Susitkęs su ja dar kartą, Vyriškis, Mokantis Angliškai, pasakė, kad padarė klaidą. Jos vardas, parašytas atbulai, būtų Maždna, o šis žodis – ne vardas ir nieko nereiškia. „Nesvarbu, – atsiliepė ji. – Aš esu jie visi, aš esu Romi ir Džuli, aš esu Laila ir Madžnū. Ir Maždna, kodėl gi ne? Kas sako, kad mano vardas – Andžam? Aš ne Andžam, aš Andžuman². Aš esu *mehfil*, susitikimas. Visų ir nieko. Gal dar ką nors norėtumėte pakviesti? Maloniai prašom.“

Vyriškis, Mokantis Angliškai, pasakė, kad jos žodžiai labai protingi. Kad jis pats nebūtų taip sugalvojęs. „Kaipgi kitaip, – atsiliepė ji, – juk jūs beveik nemokat urdu. Manot, jog pakanka anglų kalbos, kad būtum išmintingas?“

Jis nusijuokė. Ji nusijuokė, nes juokėsi jis. Juodu pasidalijo cigaretę su filtru. Jis pasiskundė, kad „Wills Navy Cut“ cigaretės trumpos, storos ir nevertos tokios kainos. Ji atsiliepė, kad visada rinktųsi šias vietoj „Four Square“ arba itin vyriškų „Red and White“.

Dabar ji neprisiminė jo vardo. Gal niekada ir nežinojo. Jis, Vyriškis, Mokantis Angliškai, seniai išvyko ten, kur jam reikėjo. O ji gyvena kapinėse už valstybinės ligoninės. Vietoj draugų turi plieninę „Godrej“ spintą, kurioje laiko savo muziką – subraižytas plokšteles ir garsajuostas, seną fisharmoniją, drabužius, papuošalus, tėvo eilėraščių knygas, savo fotoalbumus ir kelias laikraščių iškarpas, nesudegintas Chvabgahe. Raktą sykiu su įlenktu sibriniu dantų krapštuku ji pakabino ant juodo siūlo ir ant kaklo. Miegodavo ant nudėvėto persiško kilimo, kurį dieną užrakindavo, o naktį pasitiesdavo tarp dviejų kapų (niekada tarp tų pačių

¹ Valgis iš ryžių ir lęšių, virtų svieste su prieskoniais; mišinys, jukinys (hindi).

² Andžam – pabaiga, galas, mirtis, padarinys (hindi). Andžuman – susirinkimas, draugija (urdu).

dvi naktis iš eilės – toks buvo jos slaptas pokštas). Teberūkė. Vis dar „Navy Cut“.

Vieną rytą, jai balsu skaitant aiškiai nesiklausančiam senajam imamui laikraštį, šis neva abejingai paklausė:

– Ar tiesa, kad net jūsų hinduistai užkasami, o ne deginami?

Nujausdama bėdą, ji ėmė išsisukinėti:

– Tiesa? Kas tiesa? Kas yra Tiesa?

Nenorėdamas, kad ji nukreiptų kalbą, imamas mašinaliai sumurmėjo: „Sač Chuda hai. Chuda hy Sač hai.“ Tiesa yra Dievas. Dievas yra Tiesa. Tokia išmintimi aprašinėti išpieštų sunkvežimių, kriokiančių greitkeliais, kėbulai. Paskui jis primerkė aklažales akis ir klastingai naiviai sušnibždėjo:

– Sakyk, kur jūsiškiai laidoja numirėlius? Kas juos mazgoja? Kas už juos meldžiasi?

Andžam ilgai tylėjo. Paskui prislinko ir pašnibždomis atkirto, ne kaip medis:

– Imamai sahibai, kai žmonės kalba apie spalvas – raudoną, mėlyną, oranžinę, – kai jie pasakoja apie saulėlydžio dangų arba mėnulį, tekantį ramadano mėnesį, kas darosi jūsų sieloje?

Giliai, beveik mirtinai, sužeidę vienas kitą, juodu tyliai sėdėjo greta ant kažkieno saulėto kapo ir kraujavo. Galop tylą sutrikdė Andžam.

– Jūs pasakykit, – tarė ji. – Jūs esat imamas sahibas, o ne aš. Kur eina dvėsti seni paukščiai? Gal jie krenta ant mūsų kaip akmenys iš dangaus? Gal mes kliūvame už maitų gatvėse? Negi manote, kad Visaregis Visagalis, paleidęs mus į šį pasaulį, tinkamai nepasirūpino, kaip mus pasiimti?

Tą dieną imamo apsilankymas buvo trumpesnis negu paprastai. Andžam žiūrėjo, kaip jis eina, pavaduojančia nereges akis lazdele taukšt taukšt taukšėdamas į kapus, dzingsėdamas į tuščius svaigalų butelius ir panaudotus švirkštus, kuriais apšnerkštas jo kelias. Jinai jo nesulaikė. Žinojo, kad grįš. Kad ir kokia išradinga būdavo vienatvės apgaulė, Andžam ją permatydavo iškart. Ji nujautė, kad jam keistai, netiesiogiai reikia jos paunksnės taip, kaip

DIDŽIAUSIOS LAIMĖS MINISTERIJA

jai reikia jo. O ji iš patirties žinojo, kad Reikmės sandėlyje telpa nemažai žiaurumo.

Iš Chvabgaho Andžam išėjo piktuojų, bet žinojo, kad negali išduoti jo svajonių ir paslapčių, nes jos priklauso ne jai vienai.

CHVABGAHAS

Ji buvo ketvirta iš penkių vaikų ir gimė vieną šaltą sausio naktį žibinto šviesoje (nutrauktas elektros energijos tiekimas) Šahdžahanabade, Delio senamiestyje. Ahlam badži¹, pribuvėja, priėmusi ją ir, suvystytą į dvi skraistes, padavusi motinai, pasakė: „Berniukas.“ Turint omenyje aplinkybes, jos apsirikimas nestebina.

Antrą pirmojo nėštumo mėnesį Džahanara begam² su vyru nusprendė, kad jei gims berniukas, juodu pavadins jį Aftabu. Pirmi trys vaikai buvo mergaitės. Aftabo juodu laukė šešerius metus. Naktis, kai jis gimė, buvo laimingiausia Džahanaros begam gyvenime.

Kitą rytą, patekęs saulei ir kambariui maloniai išilus, ji išvystė mažąjį Aftabą. Neskubėdama, iki soties pasimėgaudama apžiūrinėjo mažutį kūnelį – akytes nosytę galvelę kakliuką pažastėles rankyčių ir kojyčių pirščiukus. Tada ir aptiko po pim-paliuku jaukiai įsitaisiusį mažą, neišsivysčiusį, bet neabejotinai mergaitišką plyšelį.

Ar gali motina išsigąsti savo kūdikio? Džahanara begam išsigando. Pirmiausia jai suspaudė širdį, o kaulai užšalo. Paskui ji

¹ Vyresnioji sesuo; pagarbus kreipinys (hindi).

² Valdovė; ponija; žmona (urdu).

pažvelgė dar kartą, įsitikinti, kad neapsiriko. Tada atšoko nuo būtybės, kurią sukūrė, pilvą paleido, ir per kojas nuvarvėjo išmatų srovelė. Paskui susimąstė, gal nužudyti vaiką ir nusižudyti pačiai. Galop čiupo naujagimį ir prispaudė prie krūtinės, krisdama pro įtrūkį tarp pasaulio, kurį pažįsta, ir pasaulių, kurių būties net neįsivaizdavo. Ten, bedugnėje, lekiant per tamsą, viskas, kuo ji iki šiol neabejojo, kiekvienas daiktas, nuo mažiausio iki didžiausio, prarado prasmę. Pagal urdu, vienintelę kalbą, kurią ji mokėjo, visi daiktai, ne tik gyvi, *visi* – kilimai, drabužiai, knygos, rašikliai, muzikos instrumentai – buvo arba vyriškosios, arba moteriškosios giminės. Visi, išskyrus jos kūdikį. Taip, be abejo, ji žino žodį, kuriuo vadinami tokie kaip jis – *hidžra*. Tiesą sakant, du žodžius, *hidžra* ir *kinnar*. Bet du žodžiai kalbos nesudaro.

Ar įmanoma gyventi už kalbos ribų? Be abejo, šis klausimas buvo ištartas be žodžių ir ne vienu aiškiu sakiniu. Jis buvo ištartas begarsio klyksmo tyla.

Galop ji apsišvarino ir ryžosi kol kas niekam nesakyti. Net vyriui. Septintoji iš minčių ir pajautų buvo atsigulti prie Aftabo ir pailsėti. Kaip krikščionių Dievas, sukūręs dangų ir žemę. Tiktai jis ilsėjosi, suteikęs prasmę pasauliui, kurį sukūrė, o Džahanara begam ilsėjosi, nes jos kūrinys sujaukė jos pasaulio sampratą.

Juk iš tikrųjų makštis netikra, tarė ji sau. Latakų nėra (ji patikrino). Viso labo priedėlis, kūdikiškas daiktelis. Gal suaugęs, užgis ar išnyks. Ji melsis prie visų jai žinomų šventųjų kapų ir prašys Visagalio jos pasigailėti. Jis pasigailės. Ji žino, kad pasigailės. O gal Jis ir pasigailėjo, tik ji nelabai suprato Viešpaties kelius.

Sustiprėjusi tiek, kad jau galėjo išeiti iš namų, Džahanara begam iškart nunešė mažąjį Aftabą į hazrato¹ Sarmado Šahydo² dargahą³. Tada ji nežinojo hazrato Sarmado Šahydo istorijos ir nenutuokė, kodėl nedvejodama pasuko jo kapo link. Gal jis ją

¹ Didžio žmogaus, pranašo ar šventojo titulas (urdu).

² Kankinys (urdu).

³ Šventojo kapas ar mauzoliejus (urdu).

pasišaukė. O gal ją traukė keisti žmonės, kuriuos ji matydavo ten apsistojusius, eidama pro šalį į Myna Bazarą, žmones, į kuriuos anksčiau nesiteikdavo nė dirstelėti, nebent jie stovėtų jai skersai kelio. Staiga jie tapo jai svarbiausiais žmonėmis pasaulyje.

Ne visi hazrato Sarmado Šahydo dargaho lankytojai žinojo jo istoriją. Vieni buvo kažką girdėję, kiti nieko nebuvo girdėję, treči kurdavo savo versijas. Dauguma žinojo, kad jis buvo Armėnijos žydas, pirklys, atkeliavęs iš Persijos į Delį paskui didžiausią savo gyvenimo meilę. Nedaugelis žinojo, kad didžiausia jo gyvenimo meilė buvo Abhajus Čandas, jaunutis hinduistas, jo sutiktas Sindhe. Dauguma žinojo, kad jis išsižadėjo judaizmo ir atsivertė į islamą. Nedaugelis žinojo, kad dvasiniai ieškojimai galop paskatino jį išsižadėti ir tradicinio islamo. Dauguma žinojo, kad šis nuogas fakyras gyveno Šahdžahanabado gatvėse ir buvo viešai nubautas mirtimi. Nedaugelis žinojo, kad mirties bausmė jam buvo paskirta ne už viešą nuogybę, o už atskalūnystę. Aurangzebas, tuometinis imperatorius, iškvietė Sarmadą į rūmus ir liepė įrodyti, kad jis yra tikras musulmonas – pasakyti kalną¹: *la ilaha illAllah, Muhammad-ur Rasūl Allah* – „Nėra Dievo, išskyrus Alachą, o Mahometas – jo pranašas.“ Nuogas Sarmadas stovėjo valdovo rūmuose Raudonojoje tvirtovėje prieš teisėjus – kazius² ir maulanas³. Dangumi liovėsi plaukti debesys, išskėtę sparnus, sustingo paukščiai, oras tvirtovėje sutirštėjo ir susidrumstė, kai jis pradėjo sakyti kalną. Bet beveik iškart nutilo. Ištarė tik pirmus žodžius: *la ilaha*. Nėra Dievo. Tvirtino, kad daugiau pasakyti negali, nes dar nebaigęs dvasinių ieškojimų ir negalįs priimti Alacho visa širdimi. Iki tol, paaiškino, sakyti kalną būtų tolygu tyčiotis iš maldos. Aurangzebas, remiamas kazių, pasmerkė Sarmadą mirti.

Tačiau būtų klaida daryti prielaidą, kad maldininkai ateidavo pagarbinti hazrato Sarmado Šahydo iš neišmanymo, nežinodami jo istorijos, nepaisydami faktų. Nes dargahe tie, kam reikėjo

¹ Musulmono tikėjimo išpažinimas.

² Valdovo patikėtinis administruoti teisę.

³ Mokyto musulmono titulas.

šventojo palaiminimo, pajusdavo neklusnią Sarmado dvasią, rimtą, aiškią ir tikresnę už bet kokią istorinių faktų sankaupą. Ji aukštino (bet nepamokslaudama) dvasingumą, pranašesnę už dogmą, paprastumą, vertingesnę už prabangą, ir atkaklią, siautulingą meilę, kurios nebaugina net sunaikinimas. Sarmado dvasia leisdavo tiems, kas ateidavo pas jį, pritaikyti jo istoriją saviems poreikiams.

Ėmusi dažnai lankytis dargahe, Džahanara begam išgirdo (o paskui pati pasakodavo), kaip Sarmadas buvo nukirsdintas ant Džama Masdžido mečetės laiptų begalės žmonių, kurie jį mylėjo ir susirinko atsisveikinti, akivaizdoje. Kaip net atskirta nuo kūno galva toliau deklamavo meilės eilėraščius, kaip jis pakėlė savo kalbančią galvą, paprastai it šiais laikais motociklininkas – šalną, užlipo laiptais į Džama Masdžidą ir lygiai taip paprastai nuėjo tiesiai į dangų. Todėl, sakydavo Džahanara begam (kiekvienam, kas jos klausydavosi), mažučio hazrato Sarmado dargaho (kaip šlapias lapas prilipusio prie rytinių mečetės laiptų apačios, toje pačioje vietoje, kur kadaise telkšojo pralieto kraujo klanas) grindys raudonos, sienos raudonos ir lubos raudonos. Prabėgo per tris šimtus metų, pasakodavo ji, bet hazrato Sarmado kraujas nenuplaunamas. Kad ir kokia spalva būtų nudažytas dargahas, ilgainiui jis savaiame paraudonuoja.

Pirmą kartą prasibrovusi per minią – kvepalų ir amuletų pardavėjus, maldininkų batų sergėtojus, luošius, elgetas, benamius, penimas ožkas, kurios bus papjautos per Ydo šventę, ir kupetą tykių nebejaunų eunuchų, įsikūrusių po brezentu prie dargaho, – ir išengusi į mažutę raudoną salikę, Džahanara begam pajuto ramybę. Gatvės garsai nusilpo ir atitolo. Ji sėdėjo kampe su kūdikiu, miegančiu ant kelių, ir žiūrėjo, kaip po vieną po du ateina žmonės, ir musulmonai, ir hinduistai, riša raudonus siūlus, raudonas apyrankes ir popieriaus skiauteles prie grotelių aplink kapą, maldaudami Sarmado palaiminimo. Pravirko Džahanara begam, tik pamačiusi beveik permatomą senį sausa, plona kaip popierius oda ir reta verptinės šviesos barzda, sėdintį kampe, linguojantį ir tyliai raudantį, lyg jam plyštų širdis. „Štai mano sūnus,

Aftabas, – sušnibždėjo ji hazratui Sarmadui. – Aš jį atnešiau čia, pas tave. Pasirūpink juo. Ir išmokyk mane jį mylėti.“

Hazratas Sarmadas ją išklausė.

PIRMUS KELERIUS AFTABO GYVENIMO METUS Džahanaros begam paslapčiai niekas negrėsė. Laukdama, kol jo mergaitiškasis plyšelis užgis, ji nė iš pėdos nepaleido vaiko ir nirtulingai jį globojo. Net gimus jaunėliui Sakibui, ji draudė Aftabui toli nuklusti vienam. Nieko toks elgesys nestebino, juk moteris taip ilgai ir taip nerimastingai laukė sūnaus.

Aftabui sukako penkeri, ir jis pradėjo lankyti urdu-hindi mėsę berniukams Čuryvali Gali – Apyrankių pardavėjų skersgatvyje. Nepraėjus nė metams, jis galėdavo atmintinai išpyškinti didžiumą Korano arabiškai, nors nežinia, ar ką nors suprato – kaip ir visi kiti vaikai. Aftabas mokėsi neblogai, bet labai anksti paaiškėjo, kad jis itin gabus muzikai. Turėjo malonų balsą, puikią muzikinę klausą ir gebėdavo padainuoti dainą, išgirdęs ją vos kartą. Tėvai nusprendė išsiųsti jį pas ustadą¹ Hamydą Chaną, žymų jauną muzikantą, kuris savo ankštame Čandni Mahalio bute būreliais mokė vaikus klasikinės hindustani² muzikos. Mažasis Aftabas nepraleido nė vienos pamokos. Devynerių metų jis galėdavo geras dvidešimt minučių dainuoti *bada chajal*³ „Jaman“, „Durga“ ar „Bhairav“ ragomis, o „Pūrija Dhanašri“ ragos rekhab⁴ bemol jo balsas prisiliesdavo droviai it akmenukas, šokinėjantis ežero paviršiumi. Čaiti⁵ ir thumri⁶ jis gebėdavo padainuoti įmantriai ir grakščiai it Lakhnau kurtizanė. Iš pradžių tokia maniera

¹ Mokytojas; meistras; didelis menininkas (urdu).

² Tradicinė Šiaurės Indijos muzika.

³ Ilgesnė iš dviejų klasikinio vokalinės hindustani muzikos žanro dainų, lėto tempo.

⁴ Antra oktavos nata.

⁵ Pusiau klasikinės dainos, dainuojamos čaito mėnesį (kovas–balandis).

⁶ Aistringos pusiau klasikinės dainos, paprastai apie piemenaičių meilę Kr-išnai.

linksmo žmones, jie net skatindavo Aftabą, bet netrukus kiti vaikai pradėjo šaipytis iš jo ir jį erzinti: „Jis yra Ji. Jis nei Jis, nei Ji. Jis yra Jis ir Ji. Ji-Jis, Jis-Ji, ki ki ki!“

Kai patyčios pasidarė nepakeliamos, Aftabas metė muzikos pamokas. Bet ustadas Hamydas, kuris jį dievino, pasisiūlė mokyti jį atskirai, vieną. Taigi Aftabas toliau mokėsi muzikos, bet atsiskakė eiti į mokyklą. Tuo metu Džahanaros begam viltys jau buvo beveik išblėsusios. Užgijimo niekur nematyti nė ženkle. Kelerius metus išradingomis dingstimis jai pavykdavo atidėti apipjaustymą. Bet jau reikėjo apipjaustyti Sakibą, ir ji suprato, kad nebeturi laiko. Galų gale padarė, ką turėjo padaryti: sukaupe drąsą ir pasakė vyrui, springdama iš sielvarto ir palengvėjimo, kad turi su kuo pasidalyti šiuo košmaru, ašaromis.

Jos vyras, Mulakatas Ali, buvo hakymas – žolininkas ir urdu bei persų poezijos mėgėjas. Visą gyvenimą jis dirbo kito hakymo, Abd ul Madžido, šeimai: pastarasis sukūrė populiarią šerbeto rūšį, vadinamą „Rūh afza“ (persiškai „sielos eliksyras“). „Rūh afza“, gaminamas iš khurfos (portulakų) sėklų, vynuogių, apelsinų, arbūzų, mėtų, morkų, trupučiuko špinatų, kvapiųjų auksabarzdžių, lotosų, dviejų rūšių lelijų ir damaskinių rožių distiliato, turėjo būti tonizuojanti priemonė. Bet žmonės aptiko, kad du šaukštai kibirkščiuojančio rubinų spalvos sirupo, praskiesto stikline šalto pieno ar net gryno vandens, ne tik labai skanu, bet ir puikiai apsaugo nuo svilinančių Delio vasarų ir keistų karštinių, kurias iš dykumos atpučia vėjai. Netrukus vaistas tapo mėgstamiausiu vasaros gėrimu šiuose kraštuose, o „Rūh afza“ – klesstinčiu verslu ir dažnai vartojamu žodžiu. Keturiasdešimt metų jis karaliavo rinkoje, iš pagrindinės įmonės Delio senamiestyje pasiekdamas net Haidarabadą pietuose ir net Afganistaną vakaruose. Paskui Indija buvo padalyta. Dievo miego arterija trūko ties naująja siena tarp Indijos ir Pakistano, ir milijonas žmonių mirė nuo neapykantos. Kaimynai užpuolė vienas kitą, lyg būtų buvę nepažįstami, lyg niekada nebūtų šventę vienas kito vestuvių, niekada nebūtų dainavę vienas kito dainų. Senamiesčio sienos griuvo. Senos šeimos (musulmonų) pabėgo. Atvyko ir palei

miesto sienas įsikūrė naujos (hinduistų). „Rūh afza“ turėjo didelių sunkumų, bet netrukus atsigavo ir atidarė filialą Pakistane, o po ketvirčio amžiaus, po genocido Rytų Pakistane, – kitą filialą naujutėlėje šalyje, Bangladeše. Bet pagaliau „Sielos eliksiyrą“, atlaikiusį karus ir kruviną trijų naujų valstybių gimimą, kaip daugumą dalykų pasaulyje, įveikė kokakola.

Nors Mulakatas Ali buvo patikimas ir branginamas hakymo Abdul Madžido darbuotojas, atlyginimo, kurį jis gaudavo, nepakakdavo sudurti galams. Todėl jis priiminėdavo ligonius ne tik darbo valandomis, bet ir namie. Džahanara begam papildydavo šeimos pajamas, siūdama baltas medvilnines Gandhdžio kepuraites, kurias urmu parduodavo hinduistams krautuvininkams Čandni Čauke.

Mulakatas Ali atsekė savo giminystės liniją iki pat mongolų imperatoriaus Čingischano antrojo sūnaus, Čagatajaus. Jis turėjo suskeldėjusį pergamentą su smulkmeniškai sudarytu genealoginiu medžiu ir nedidelę metalinę skrynelę, pilną trapių pageltusių popierių, jo nuomone, patvirtinančių jo žodžius ir paaiškinančių, kaip šamanų iš Gobio dykumos palikuonys, Amžinojo žydro dangaus garbintojai, kadaise laikyti islamo priešais, tapo Mogolų dinastijos, daug amžių valdžiusios Indiją, protėviais ir kodėl paties Mulakato Ali šeima, sunitų Mogolų įpėdiniai, buvo šiitai. Retkarčiais, maždaug kartą per kelerius metus, jis atidarydavo skrynelę ir parodydavo dokumentus užsukusiam žurnalistui, nors šis dažniausiai nei įdėmiai klausydavosi, nei rimtai žiūrėdavo į jo kalbas. Daugių daugiausia iš ilgo interviu likdavo pašaipus, iš aukšto paminėjimas savaitgalio priede apie Delio senamiestį. Jei straipsniui būdavo skirti du gretimi puslapiai, kartu su kelių iš arti nufotografuotų Mogolų virtuvės patiekalų, iš toli – musulmonių su burkomis, važiuojančių velorikšomis siaurais purvinais skersgatviais, nuotraukomis ir, žinoma, privalomu tvarkingai išsirikiavusių tūkstančių musulmonų su baltomis kepuraitėmis, palinkusių maldoje Džama Masdžide, vaizdu iš viršaus net galėjo būti išspausdintas mažutis Mulakato Ali portretas. Vieniems skaitytojams tokios nuotraukos buvo įrodymas, kad Indija iš

tikrųjų pasaulietiška ir vienodai pakanti visiems tikėjimams. Kitiems šiek tiek palengvėdavo, kad Delio musulmonai savo gyvenime kunkuliuojančiame kvartale, regis, patenkinti. Treiems tos fotografijos reiškė, kad musulmonai nenori „integruotis“, uoliai veisiasi, vienijasi ir netrukus ims kelti grėsmę hinduistinei Indijai. Šio požiūrio šalininkų įtaka didėjo pasibaisėtiniu greičiu.

Kad ir kas pasirodydavo ar nepasirodydavo laikraščiuose, Mulakato Ali manieros, priimant lankytojus mažučiuose kambariukuose, iki pat suvaikėjimo buvo nepriekaištingos, kaip dera nors ir nuskurdusiam didikui. Apie praeitį jis kalbėdavo oriai, bet be ilgesio, pasakodavo, kaip tryliktame amžiuje jo protėviai valdė imperiją, plytinčią nuo šalių, dabar vadinamų Vietnamu ir Korėja, iki pat Vengrijos ir Balkanų, nuo Šiaurės Sibiro iki Indijos Dekano plokščiakalnio, didžiausią pasauliui žinomą imperiją. Jis dažnai baigdavo interviu urdu dvieliu, sukurtu vieno mėgstamiausių jo poetų, Myro Taki Myro:

*Džis sar ko garūr adž hai jon tadžvari ka
Kal us pe jahyn šor hai phir nauhagari ka*

Galva, puikybe šiandien vainikuota,
Rytoj apraudama per gedulingą puotą.

Dauguma lankytojų, akiplėšiškų naujos valdančiosios klasės pasiuntinių, menkai suvokė savo jaunatvišką puikybę, ne iki galo suprato daugelį prasmių dvielio, pasiūlyto jiems it užkandis, užsigeriamas antpirščio didumo puodeliu tirštos saldžios arbatos. Be abejo, jie numanė, kad tai laidotuvių giesmė žlugusiai pasaulinei imperijai, kurios sienos susitraukė iki purvino kvartalo, apriboto senamiesčio sienų griuvėsiais. Ir taip, jie nutukė, kad tai liūdna užuomina apie paties Mulakato Ali nepriteklus. Tačiau jie nepastebėjo, kad dvielis – suktas užkandis, klastinga samosa¹, įvyniotas į gedulą perspėjimas, siūlomas su tariamu nusižemimu didžiai išsilavinusio žmogaus, nė kiek neabejojančio, kad

¹ Trikampus pyragėlis su aštriu daržovių ar mėsos įdaru, virtas riebaluose.

klausytojai nemoka urdu, kalbos, kuri, kaip ir dauguma ja kalbančiųjų, pamažu stumiama iš visuomenės.

Mulakato Ali aistra poezijai buvo ne šiaip pomėgis, nesusijęs su hakymo darbu. Jis tikėjo, kad poezija gali išgydyti ar bent palengvinti beveik visas ligas. Jis išrašydavo ligoniams eilėraščių, kaip kiti hakymai išrašydavo vaistų. Milžiniškame eilių lobyne jis rasdavo dvieilį, gąsdinamai pritaikytą kiekvienai ligai, kiekvienai progai, kiekvienai nuotakai ir kiekvienam vos pastebimam politinių nuotaikų svyravimui. Dėl šio įpročio aplinkinis gyvenimas atrodė jam gilesnis ir sykiu ne toks savitas kaip iš tikrųjų. Visa persmelkdavo švelnus stingulys, jausmas, kad visa, kas atsitiko, kadaise jau buvo atsitikę. Kad tai jau aprašyta, apdainuota, paaiškinta ir įtraukta į istoriją. Kad jau nieko naujo įvykti negali. Gal todėl jaunimas, pajutęs, kad tuoj išgirs dvieilį, dažnai kikendamas sprukdavo nuo Mulakato Ali.

Kai Džahanara begam papasakojo vyrui apie Aftabą, Mulakatas Ali, ko gero, pirmą kartą gyvenime neprisiminė tinkamo tokia proga dvielio. Iš pradžių buvo priblokštas ir ne iš karto atsikvošėjo. O atsipeikėjęs išbarė žmoną, kam nepasakiusi anksčiau. Laikai pasikeitė, paaiškino jis. Dabar nauja era. Jis įsitikinęs, kad medicina nesunkiai įveiks sūnaus bėdą. Reikia rasti gydytoją naujojoje Delio dalyje, toli nuo senamiesčio muhalų¹ šnibždesių ir paskalų. Visagalis padeda tiems, kurie nesėdi, rankų susidėję, griežtokai pasakė žmonai.

Po savaitės, apsirengęs gražiausiais drabužiais, su nelaimingu Aftabu, aptaisytu vyrišku melsvai pilku puštūnų apdaru² su juoda siuvinėta liemene, kepuraitė ir kurbėmis riestomis kaip gondolos nosimis, jis kinkiniu visai dienai išvažiavo į Nizam ud Dyno basti³ neva apžiūrėti būsimos nuotakos sūnėnui Aidžazui – jauniausiam Mulakato Ali vyresnio brolio Kasimo, kuris po padalijimo išsikraustė į Pakistaną ir dirbo Karačio „Rūh afzoz“ filiale, sūnui.

¹ Priemiestis (urdu).

² Ilgi dukslūs marškiniai (kamyzas) ir plačkelnės (šalvarai).

³ Gyvenvietė; priemiestis (hindi).

Iš tikrųjų jie išsiruošė pas gydytoją Gulamą Nabi, kuris vadino save „seksologu“.

Daktaras Nabi didžiavosi, kad kalba atvirai ir yra pedantiško mokslininko būdo. Apžiūrėjęs Aftabą, jis pasakė, kad medicininio požiūriu berniukas nėra hidžra – moteris, įkalinta vyro kūne, – nors praktiniais sumetimais galima vartoti šį žodį. Pasak jo, Aftabas – retas hermafrodito pavyzdys, jis turi ir vyriškosios, ir moteriškosios lyties požymių, nors vyriškieji labiau krinta į akis. Jis galės rekomenduoti chirurgą, kuris užsiūs mergaitiškąjį plyšelį. Galės išrašyti ir tablečių. Bet, pridūrė jis, išoriniai lyties požymiai – dar ne viskas. Gydymas padės, bet hidžros polinkiai vargu ar kada nors išnyks. (Jis pavartojo žodį *fitrat*, prigimtis.) Visiškos sėkmės garantuoti jis negalys. Mulakatas Ali, pasiruošęs griebtis už šiaudo, nudžiugo. „Polinkiai? – pakartojo jis. – Polinkiai nesvarbu. Visi turime vienokių ar kitokių polinkių... polinkius visada galima sutramdyti.“

Nors daktaras Nabi neišgydė Aftabo, Mulakato Ali nuomone, negalios, vis dėlto apsilankymas Mulakatui Ali buvo naudingas. Gyvenimas vėl grįžo į senas vėžes, o jo laivas, grėsmingai svaidomas nenuovokos vandenyne be dvieilių, atsitiesė. Dabar jis įstengė paversti sielvartą sunkumu, kurį reikia įveikti, ir sutelkė dėmesį, sukaupė jėgas reikalui, kuris jam buvo puikiai suprantamas: kaip sukrapštyti pinigų operacijai?

Jis sumažino namų ūkio išlaidas ir sudarė sąrašus pažįstamų ir giminių, iš kurių galėtų pasiskolinti pinigų. Sykiu ėmė vykdyti kultūrinį sumanymą – diegti Aftabui vyriškumą. Perdavė jam meilę poezijai ir nebeleido dainuoti thumri ir čaiti. Sėdėdavo iki išnakčių, pasakodamas Aftabui apie karius protėvius ir jų drąsą kovos lauke. Šioms istorijoms Aftabas liko abejingas. Bet, išgirdęs pasakojimą, kaip Temudžinas – Čingischanas – gavo gražuolės Bortės Chatūn ranką, kaip ją pagrobė priešų gentis ir kaip Temudžinas, iš esmės niekieno nepadedamas, kovėsi su visa kariuomene, kad susigražintų ją, nes beprotiškai mylėjo, Aftabas pajuto, kad trokšta būti ta moterimi.